Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
YVESE BOTA
přednesené dne 14. března 2019[1]

Věc C-38/18

Massimo Gambino,
Shpetim Hyka
proti
Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bari,
Ernesto Lappostato,
Banca Carige SpA – Cassa di Risparmio di Genova e Imperia

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari, Itálie)]

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech – Směrnice 2012/29/EU – Ochrana obětí trestného činu – Článek 16 – Právo na vydání rozhodnutí o odškodnění v přiměřené době – Článek 18 – Ochranná opatření v průběhu výslechu – Změna složení soudního kolegia, před kterým byla oběť vyslechnuta jako svědek – Vnitrostátní právní úprava umožňující obviněnému vznést námitku proti přečtení protokolu o výslechu a požadovat opakování výslechu před novým soudním kolegiem – Slučitelnost – Listina základních práv Evropské unie – Články 47 a 48 – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod – Článek 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) – Způsoby výkonu práva na spravedlivý proces v případě změny složení soudního kolegia – Zásada ústnosti a zásada nezměnitelnosti složení soudu – Zásada bezprostřednosti“

I. Úvod

1. Brání směrnice 2012/29/EU[2] takové vnitrostátní právní úpravě, která v obžalovacím systému trestního řízení stanoví v případě změny složení soudního kolegia, před nímž byla vyslechnuta oběť, procesní režim, podle kterého má obviněný právo vnést námitku proti přečtení protokolu o výslechu dotyčné oběti a požadovat opakování jejího výslechu před novým soudním kolegiem?

2. Tak zní podstata předběžné otázky, již položil Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari, Itálie).

3. Zmíněná otázka vyvstala v trestním řízení zahájeném proti Massimu Gambinovi a Shpetimu Hykovi pro trestné činy podvodu a legalizace výnosů z trestné činnosti, v němž byla oběť vyslechnuta jako svědek obžaloby na veřejném zasedání konaném před předkládajícím soudem. Vzhledem k tomu, že po jejím výslechu byl jeden ze tří soudců soudního kolegia prvního stupně nahrazen, podala obhajoba na základě příslušných ustanovení codice di procedura penale (trestní řád) námitku proti přečtení protokolu o výslechu uvedeného svědka před novým soudním kolegiem a v této souvislosti požadovala zopakování výslechu.

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (Úř. věst. 2012, L 315, s. 57).

4. Není to poprvé, kdy byl Soudní dvůr dotázán na slučitelnost ustanovení italského trestního řádu s ohledem na ochranná opatření, která mohou využít oběti trestného činu podle unijního práva. Ve věcech, ve kterých byly vydány rozsudky ze dne 16. června 2005, Pupino [3], a ze dne 21. prosince 2011, X [4], byly Soudnímu dvoru položeny otázky týkající se výkladu ustanovení rámcového rozhodnutí 2001/220 v souvislosti s řízením k předběžnému provedení důkazů mimo hlavní líčení, jež upravuje italský systém trestního práva ve prospěch nejzranitelnějších obětí.

5. V projednávané věci se má Soudní dvůr vyslovit k dosahu ochranných opatření zakotvených ve směrnici 2012/29, která nahradila rámcové rozhodnutí 2001/220/SVV, v případě, kdy je podle dotčené vnitrostátní právní úpravy přípustné, aby obviněný v případě změny složení soudního kolegia podal námitku proti použití protokolů o výslechu oběti.

6. Soudní dvůr má konkrétně určit dosah opatření upravených v kapitole 4 uvedené směrnice s ohledem na základní práva obviněného zakotvená v článcích 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie [5] a v čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod [6].

7. Ačkoli uvedená směrnice ukládá členským státům povinnost zaručit obětem trestného činu vysokou úroveň ochrany tím, že přijmou vhodná opatření týkající se jejich výslechu v průběhu soudního řízení, ve svém stanovisku dokládám, že záměrem unijního normotvůrce nebylo omezit počet výslechů oběti na veřejném zasedání, vyjma situací, kdy je obětí dítě.

8. Vysvětlím, že v takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, je za účelem respektování práva na spravedlivý proces a práv na obhajobu nezbytné, aby soudcem rozhodujícím o vině obviněného byl v zásadě tentýž soud, před kterým byl proveden výslech svědka, zvláště pokud jde o rozhodujícího svědka, jehož výpověď může rozhodnout o vině či nevině dotyčné osoby. Tento požadavek vyplývá ze zásady ústnosti a zásady nezměnitelnosti složení soudu, chápané jako požadavek, aby se soudce přímo a bezprostředně seznámil s projednávanou věcí, jakož i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. V této souvislosti je v případě změny složení soudního kolegia po výslechu svědka, jehož svědectví je rozhodující pro určení viny či neviny obviněného, v zásadě nutné provést nový výslech tohoto svědka.

9. Za těchto okolností navrhnu Soudnímu dvoru, aby rozhodl, že s výjimkou opatření přijatých na ochranu dětských obětí nebrání žádné ustanovení směrnice 2012/29 takové vnitrostátní právní úpravě, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, která umožňuje obviněnému podat námitku proti přečtení protokolu o výslechu oběti, a požadovat tak opakování jejího výslechu před novým soudním kolegiem.

10. Zároveň však uvedu, že pokud se obviněný domáhá nového výslechu oběti, jsou příslušné vnitrostátní orgány v souladu s požadavky stanovenými ve směrnici 2012/29 povinny provést individuální posouzení s cílem zjistit zvláštní potřeby této oběti a stanovit, zda a v jaké míře by mohla využít zvláštních ochranných opatření stanovených v článcích 23 a 24 uvedené směrnice. V této souvislosti mám za to, že vnitrostátním soudům přísluší zajistit, aby takovými opatřeními nebylo dotčeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 druhého pododstavce Listiny ani práva na obhajobu ve smyslu jejího čl. 48 odst. 2.

3 – Věc C-105/03, EU:C:2005:386.

4 – Věc C-507/10, EU:C:2011:873. Ve zmíněném rozsudku byla Soudnímu dvoru položena otázka, zda jsou ustanovení trestního řádu upravující řízení k předběžnému provedení důkazů mimo hlavní líčení, neboli „incidente probatorio“, slučitelné s články 2, 3 a 8 rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (Úř. věst. 2001, L 82, s. 1; Zvl. vyd. 19/04 s. 72).

5 – Dále jen „Listina“.

6 – Podepsaná v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „EÚLP“).

11. Konečně upřesním, že směrnice 2012/29 nebrání tomu, aby členský stát přijal přísnější ochranná opatření týkající se výslechu obětí v trestním řízení, avšak pod podmínkou, že takovými opatřeními nejsou dotčena procesní práva obviněného.

II. Právní rámec

A. EÚLP

12. Článek 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) EÚLP, nadepsaný „Právo na spravedlivý proces“, stanoví:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě […] a v přiměřené lhůtě projednána […] soudem […], který rozhodne o […] oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

[…]

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

[…]

d) vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě.“

B. Unijní právo

1. Listina

13. Článek 47 druhý pododstavec Listiny stanoví, že „[k]aždý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem“.

14. Článek 48 odst. 2 Listiny upřesňuje, že „[k]aždému obviněnému je zaručeno respektování práv na obhajobu“.

2. Směrnice 2012/29

15. Cílem směrnice 2012/29 je revidovat a doplnit zásady uvedené v rámcovém rozhodnutí 2001/220 a posílit úroveň ochrany obětí, a to zejména v rámci trestního řízení [7].

16. Účelem této směrnice je zajistit, aby se obětem trestného činu dostalo vhodných informací, podpory a ochrany a mohly se účastnit trestního řízení [8].

17. Body 11, 12, 20, 53, 55, 58 a 66 odůvodnění zmíněné směrnice znějí následovně:

„(11) Tato směrnice stanoví minimální pravidla. […]

(12) Právy stanovenými v této směrnici nejsou dotčena práva pachatele. […]

7 – Viz bod 4 odůvodnění této směrnice.

8 – Viz čl. 1 odst. 1 první pododstavec směrnice 2012/29.

[…]

(20) Postavení obětí v systému trestního soudnictví a skutečnost, zda se mohou aktivně účastnit trestního řízení, se mezi jednotlivými členskými státy liší v závislosti na příslušném vnitrostátním systému a jsou určeny jedním nebo více následujícími kritérii: […] zda oběť podléhá zákonnému požadavku aktivně se účastnit trestního řízení, nebo je to od ní požadováno, například jako svědek […] Členské státy by měly určit, která z těchto kritérií se uplatní pro vymezení rozsahu práv stanovených touto směrnicí, je-li v ní odkazováno na postavení oběti v příslušném systému trestního soudnictví.

[…]

(53) Riziko sekundární a opakované viktimizace, zastrašování a odvety ze strany pachatele nebo v důsledku účasti v trestním řízení by mělo být omezeno tak, že řízení bude probíhat koordinovaně a s respektem, což oběti umožní získat v orgány důvěru. Kontakt s příslušnými orgány by měl být co nejsnazší a měl by se přitom omezit počet kontaktů s obětí, které nejsou nezbytně nutné, například videozáznamem výpovědí a umožněním jeho použití při soudním řízení. […]

[…]

(55) Některé oběti jsou v průběhu trestního řízení vystaveny obzvláštnímu riziku sekundární a opakované viktimizace, zastrašování a odvety ze strany pachatele. Tato rizika mohou do značné míry plynout z osobních vlastností oběti nebo z typu, povahy či okolností trestného činu. Tato rizika lze účinně odhalit pouze prostřednictvím individuálních posouzení prováděných při nejbližší příležitosti. Tato posouzení by se měla provádět u všech obětí za účelem zjištění, zda jsou vystaveny riziku sekundární a opakované viktimizace, zastrašování a odvety a jaká zvláštní ochranná opatření jsou v jejich případě zapotřebí.

[…]

(58) Obětem, které byly označeny za zranitelné z hlediska sekundární a opakované viktimizace, zastrašování a odvety, by měla být nabídnuta vhodná opatření na jejich ochranu během trestního řízení. Konkrétní povaha těchto opatření by měla být stanovena na základě individuálního posouzení a s ohledem na přání oběti. Rozsah každého takového opatření by měl být stanoven v souladu s pravidly pro soudní rozhodování, aniž jsou dotčena práva na obhajobu. Při určování, zda jsou potřebná zvláštní opatření, by měly být hlavními faktory obavy a strach obětí v souvislosti s řízením.

[…]

(66) Tato směrnice ctí základní práva a dodržuje zásady uznané [Listinou]. Zejména usiluje o podporu […] práva na spravedlivý proces.“

18. Kapitola 3 směrnice 2012/29 je věnována „[ú]čast[i oběti] v trestním řízení“. Článek 16 odst. 1, který je v ní obsažen, zní následovně:

„Členské státy zajistí, aby oběti měly v průběhu trestního řízení nárok na vydání rozhodnutí o odškodnění ze strany pachatele v přiměřené době, s výjimkou případů, kdy vnitrostátní právní předpisy stanoví, že takové rozhodnutí má být vydáno v jiném soudním řízení.“

19. Kapitola 4 této směrnice, týkající se „[o]chran[y] obětí a uznání obětí s potřebou zvláštní ochrany“ obsahuje články 18 až 24.

20. Článek 18 téže směrnice, nadepsaný „Právo na ochranu“, stanoví:

„Aniž jsou dotčena práva obhajoby, členské státy zajistí, aby byla k dispozici opatření na ochranu obětí a jejich rodinných příslušníků před sekundární či opakovanou viktimizací, zastrašováním a odvetou, a to včetně opatření proti riziku citové nebo psychické újmy a na ochranu důstojnosti oběti v průběhu výslechu a podávání svědecké výpovědi. Tato opatření zahrnují v nezbytných případech rovněž postupy pro fyzickou ochranu obětí a jejich rodinných příslušníků podle vnitrostátních právních předpisů.“

21. Články 19 až 21 směrnice 2012/29 upravují obecná opatření na ochranu obětí v průběhu výslechu a podávání svědecké výpovědi.

22. Článek 20 této směrnice, na nějž výslovně odkazuje předkládající soud, je nadepsán „Právo obětí na ochranu při vyšetřování trestného činu“ a stanoví:

„Aniž jsou dotčena práva na obhajobu a v souladu s pravidly pro soudní rozhodování zajistí členské státy, aby během vyšetřování trestného činu

[…]

b) byl počet výslechů obětí omezen na minimum, a aby tyto výslechy byly prováděny pouze tehdy, pokud je to naprosto nezbytné pro účely vyšetřování trestného činu;

[…]“

23. Článek 22 citované směrnice se týká individuálního posouzení obětí, které musí být provedeno s cílem zjistit jejich potřeby zvláštní ochrany.

24. Články 23 a 24 směrnice 2012/29 pak upravují zvláštní opatření na ochranu nejzranitelnějších obětí.

C. Italské právo

25. Článek 111 Costituzione (italská Ústava) odkazuje na záruky trestního řízení a mimo jiné zdůrazňuje význam zásad kontradiktornosti a ústnosti italského trestního procesu a uvádí výjimky z této zásady v důkazním řízení. Stanoví[9]:

„Soudní moc je vykonávána prostřednictvím spravedlivého řízení upraveného zákonem.

V každém řízení probíhá spor mezi účastníky za rovných podmínek a řízení probíhá před nestranným a nezávislým soudem. Zákon zaručuje přiměřenou délku řízení.

V trestním řízení zákon zaručuje obviněnému […] právo vyslýchat nebo dát vyslýchat před soudem osoby, které vypovídají proti němu […]

Trestní řízení je ovládáno zásadou kontradiktornosti při získávání důkazů […]

Zákon upravuje případy, v nichž nejsou důkazy získávány v kontradiktorním řízení, protože to navrhl obviněný anebo proto, že je prokázáno, že takový postup není možný z objektivních důvodů, nebo v důsledku prokázaného protiprávního jednání.

9 – Překlad do francouzštiny zveřejněný Kanceláří prezidenta Italské republiky na internetové stránce https://www.quirinale.it/allegati_statici/costituzione/costituzione_francese.pdf.

[…]“

26. Článek 511 trestního řádu, nadepsaný „Přípustné přečtení důkazů“, ve svých odstavcích 1 a 2 stanoví:

„1. Soud případně rozhodne, že pro účely hlavního líčení mají být přečteny důkazy založené ve spise.

2. O přečtení protokolu o svědeckých výpovědích lze rozhodnout až po výslechu svědka, vyjma případů, kdy se výslech neprovádí.“

27. Článek 525 trestního řádu, nadepsaný „Bezprostřednost rozhodnutí“, ve svých odstavcích 1 a 2 stanoví:

„1. Rozsudek se vydává bezprostředně po skončení hlavního líčení.

2. Rozsudek vynášejí stejní soudci, kteří se účastnili projednávání věci, jinak je rozsudek nicotný. […]“

III. Spor v původním řízení a předběžná otázka

28. Proti M. Gambinovi a S. Hykovi bylo před Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari), rozhodujícím v prvním stupni, zahájeno trestní stíhání pro trestné činy legalizace výnosů z trestné činnosti a podvodu. Jedna z obětí zahájila adhezní řízení za účelem získání náhrady škody, která jí vznikla v důsledku trestného činu podvodu spáchaného M. Gambinem.

29. Oběti zmíněných trestných činů byly vyslechnuty jako svědci na jednání konaném dne 14. dubna 2015.

30. Po změně složení soudního kolegia, kdy byl nahrazen jeden ze tří soudců, podal M. Gambino, jako obžalovaný, na jednání konaném dne 21. února 2017 návrh podle článků 511 a 525 trestního řádu, kterým se domáhal nového výslechu obětí. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že zmíněný účastník řízení neuvedl důvody, proč je zcela nezbytné oběti znovu vyslechnout.

31. Předkládající soud v této souvislosti zdůrazňuje, že v případě změny složení soudního kolegia je podle italské právní úpravy vyžadováno nové projednání věci, což znamená opakování hlavního líčení, a tudíž i nový výslech svědků [10]. Připustí-li tedy soud provedení důkazu výslechem svědka, lze tento důkaz provést přečtením protokolů o již poskytnutých výpovědích svědků pouze v případě, že s tím souhlasí všichni účastníci řízení.

32. Corte suprema di cassazione (Nejvyšší kasační soud, Itálie) v této souvislosti rozhodl, že „[v] případě, že dojde k novému projednání věci z důvodu změny v osobě samosoudce nebo složení senátu, není svědecká výpověď učiněná před prvním soudcem pro rozhodnutí použitelná prostřednictvím pouhého přečtení bez opětovného vyslechnutí svědka, pokud je možné tento výslech učinit a jeden z účastníků řízení o něj požádal“ [11].

33. Obhajoba znovu navrhla nový výslech obětí na jednání konaném dne 10. října 2017, na němž Pubblico Ministero (Státní zastupitelství, Itálie) podalo návrh na předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. Jedním z důkazů, jejichž provedení státní zástupce požaduje k prokázání viny obviněných, jsou totiž svědecké výpovědi obětí trestného činu podvodu a jejich použitelnost.

10 – Předkládající soud odkazuje na články 492 až 495 trestního řádu.

11 – Rozsudek plenárního zasedání trestních senátů Corte suprema di cassazione (Nejvyšší kasační soud) č. 2 ze dne 15. ledna 1999.

34. Předkládající soud má, stejně jako státní zástupce, pochybnosti ohledně slučitelnosti ustanovení čl. 511 odst. 2 a čl. 525 odst. 2 trestního řádu se směrnicí 2012/29.

35. Ačkoli tato směrnice vyžaduje, aby se obětem trestného činu dostalo vhodné ochrany v trestním řízení, italská ustanovení, která umožňují obhajobě, aby bránila použití protokolů o výpovědi a domáhala se tak opakování výslechů, podle něj nejen způsobují obětem další psychickou újmu, což je v rozporu s účelem směrnice 2012/29, ale navíc umožňují obviněným, aby zneužili výkon práva na spravedlivý proces s cílem způsobit průtahy v řízení, v jejichž důsledku by právo na získání náhrady škody v přiměřené lhůtě pozbylo jakéhokoli účinku. Podle předkládajícího soudu je opakování výslechů v rozporu se zásadami stanovenými Soudním dvorem v rozsudku ze dne 16. června 2005, Pupino [12].

36. Předkládající soud má za to, že pokud byl výslech obětí proveden na veřejném zasedání v souladu se zásadou kontradiktornosti a před nestranným soudem, není přečtením protokolů o takovém výslechu nijak dotčeno právo na spravedlivý proces zaručené obviněným osobám. Zdůrazňuje, že v každém případě je nutné uplatnit zásadu proporcionality, a tedy vyvážit požadavek na zaručení ochrany důstojnosti oběti v souladu se směrnicí 2012/29 s požadavkem na respektování práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 47 Listiny a článkem 6 EÚLP.

37. Za těchto podmínek se Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musí být články 16 a 18 a rovněž čl. 20 písm. b) směrnice 2012/29 vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby byla oběť opětovně podrobena výslechu před novým soudcem, pokud jeden z účastníků řízení odmítne na základě čl. 511 odst. 2 a čl. 525 odst. 2 trestního řádu (tak, jak jsou vykládány v relevantní ustálené judikatuře) udělit souhlas s přečtením protokolu o výpovědi, kterou tatáž oběť již učinila před jiným soudcem v rámci stejného řízení a při dodržení zásady kontradiktornosti řízení?“

IV. Úvodní poznámky

38. Za účelem posouzení uvedené předběžné otázky je třeba uvést několik úvodních poznámek.

39. Zaprvé z předkládacího rozhodnutí jasně vyplývá, že ve věci v původním řízení je od oběti požadováno, aby se účastnila trestního řízení zahájeného proti M. Gambinovi a S. Hykovi v postavení svědka obžaloby. Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari) nicméně neuvádí, zda je výpověď tohoto svědka rozhodující pro určení viny nebo neviny obviněných. Neupřesňuje ani, zda jde o obzvláště zranitelného svědka. Lze naopak vyloučit, že by touto obětí trestného činu podvodu bylo dítě.

40. Zadruhé je třeba upozornit na skutečnost, že dotčené trestní řízení je vedeno před soudem prvního stupně. Mé závěry se tudíž omezují na pravidla a zásady, kterými se řídí výslech svědků v prvostupňovém řízení, jelikož pokud se v prvním stupni konalo veřejné zasedání, může být odůvodněné nenařizovat v odvolacím řízení veřejné zasedání s ohledem na zvláštní okolnosti dotčeného řízení, na povahu vnitrostátního systému odvolacího řízení, na rozsah pravomocí odvolacího soudu podle vnitrostátních právních předpisů a na povahu otázek, o kterých má být v odvolacím řízení rozhodnuto.

12 – Věc C-105/03, EU:C:2005:386.

41. Konečně, zatřetí, k zodpovězení otázky, již položil Tribunal di Bari (Soud prvního stupně v Bari), je třeba připomenout povahu italského trestního řízení [13] a zásady, kterými se řídí. Tradičně se totiž rozlišuje mezi dvěma procesními a institucionálními modely, které umožňují pochopit systém trestních soudů a roli, jaká je v nich vyhrazena jednotlivým subjektům represivního soudnictví: model založený na zásadě obžalovací (akuzační) a model založený na zásadě vyšetřovací (inkviziční).

42. V článku 111 italské Ústavy jsou zakotveny základní zásady obžalovacího procesu, mezi nimiž je i zásada ústnosti. Zmíněné ustanovení v tomto ohledu stanoví, že „[v] trestním řízení zákon zaručuje obviněnému […] právo vyslýchat nebo dát vyslýchat před soudem osoby, které vypovídají proti němu“, přičemž trestní řízení „je ovládáno zásadou kontradiktornosti při získávání důkazů“.

43. V rámci italského systému trestního práva článek 525 trestního řádu stanoví, jak upřesňuje předkládající soud ve svém rozhodnutí, zásadu bezprostřednosti, a to jak z hlediska časového, tak z hlediska místního.

44. Zásada bezprostřednosti, chápána jako požadavek, aby se soudce přímo a bezprostředně seznámil s projednávanou věcí, vyplývá ze zásady ústnosti a zásady nezměnitelnosti složení soudu.

45. Soudní dvůr doposud nerozhodoval o dosahu těchto zásad. Jen generální advokát Ph. Léger načrtl ve svém stanovisku ve věci Baustahlgewebe v. Komise [14] jejich obrysy. Tyto zásady, tak jak jsou zaručeny v právních řádech jednotlivých členských států, mají mnoho podob.

46. V širším slova smyslu zahrnují zásady ústnosti a nezměnitelnosti složení soudu přímou povahu soudního řízení, jež vyžaduje, aby byl soudce v přímém osobním kontaktu s jednotlivými subjekty trestního řízení, tedy účastníky řízení, svědky, znalci, právními zástupci účastníků řízení a státním zástupcem [15].

47. Ve francouzském trestním právu tyto zásady stanoví, že soudci, kteří mají vynést rozsudek, jsou v zásadě povinni rozhodnout o odsouzení na základě důkazů, které byly provedeny ústně přímo před nimi, to znamená, že musí rozhodnout na základě toho, co slyšeli (nebo viděli) při výslechu, a nikoli na základě listinných důkazů založených ve spise vedeném policií nebo ve vyšetřovacím spise [16].

48. Zásada ústnosti předpokládá, že soudce se nevyslovuje pouze k obsahu spisu, ale také na základě vlastního osobního dojmu z vystupování pachatelů a svědků trestného činu, což zejména znamená, že svědci musí být vyslechnuti ústně, bez ohledu na to, zda podali výpověď během vyšetřování, či nikoli [17]. Pokud jde totiž o svědeckou výpověď, není provedení důkazu důležité jen z hlediska jejího obsahu, ale také – je-li chování svědka je pro rozhodnutí soudu určující – z hlediska toho, jak svědek vypovídal a jaký dojem zanechal.

49. Tato zásada je zvláštním výrazem zásady kontradiktornosti řízení, podle které musí být účastníkům řízení poskytnuta možnost vyjádřit se na veřejném zasedání k důkazům provedeným před soudním kolegiem. Pokud závisí obvinění zcela nebo zčásti na svědectví, lze stav věci plně objasnit v rámci kontradiktorního hlavního líčení pouze tehdy, pokud umožňuje posoudit důvěryhodnost svědka, a tedy

13 – Viz body 19 až 29 stanoviska generálního advokáta P. Cruz Villalóna ve věci X (C-507/10, EU:C:2011:682), ve kterých je podrobně popsána povaha italského trestního řízení a na něž odkazuji.

14 – C-185/95 P, EU:C:1998:37. Odkazuji zejména na body 80 až 83 citovaného stanoviska.

15 – V užším slova smyslu jsou tyto zásady chápány jako právo účastníka řízení být vyslechnut na zasedání, na kterém bude jemu nebo jeho právnímu zástupci poskytnuta možnost vyjádřit se a odpovědět na otázky soudu. V soudních systémech členských států jsou upraveny smíšené režimy, kombinující v různém poměru ústní a písemnou povahu soudního řízení, nicméně ve všech těchto systémech je uznávána zásada ústnosti.

16 – Bouzat, P., a Pinatel, J., *Traité de droit pénal et de criminologie*, svazek II, 2. vydání, Dalloz, Paříž 1970, bod 1336.

17 – Bouzat, P., a Pinatel, J., *op. cit.*, bod 1336.

věrohodnost jeho svědecké výpovědi[18]. Jestliže se tedy změnilo složení soudního kolegia, je za účelem respektování shora uvedených zásad nezbytné, aby byl svědek vyslechnut znovu před soudním kolegiem v novém složení, zvláště v případě, kdy jeho svědectví představuje zásadní a rozhodující důkaz, jehož důkazní hodnota závisí na dojmu, který svědek vyvolal.

50. Zásada bezprostřednosti plně zohledňuje požadavky vyplývající ze zásady ústnosti. Prvně uvedená zásada zahrnuje dvě hlediska, a to časové a místní, která se v projednávané věci promítají v článku 525 trestního řádu.

51. Bezprostřednost z hlediska časového se týká spíše problematiky přiměřené lhůty. Ukládá soudním orgánům povinnost vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě, aby z důvodu uplynutí času mezi hlavním líčením a vydáním rozsudku nevybledly vzpomínky soudců na to, co se na jednání odehrálo[19]. Porušení této zásady není z hlediska řešení uplatněného v projednávané věci relevantní.

52. Bezprostředností ve smyslu místním se rozumí skutečnost, že do vztahu mezi soudcem a jednotlivcem nebo jeho právním zástupcem nesmí vstoupit žádný prostředník, a předpokládá, že na rozhodnutí věci se nesmí podílet soudce, který se nezúčastnil hlavního líčení[20]. Pokud je rozsudek vyhlášen v rozporu s touto zásadou, hrozí nebezpečí, že budou opomenuty zásadní aspekty projednávané věci. Podle čl. 32 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora platí, že „[j]estliže se konalo jednání, účastní se porady pouze soudci, kteří byli přítomni na tomto jednání […]“. Ve věci v původním řízení je tato zásada promítnuta do čl. 525 odst. 2 trestního řádu, který stanoví, že „[r]ozsudek vynášejí stejní soudci, kteří se účastnili projednávání věci“. Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari, Itálie) v předkládacím rozhodnutí uvádí, že podle zmíněného ustanovení musí o trestněprávní odpovědnosti obžalovaného rozhodnout titíž soudci, kteří se účastnili důkazního řízení.

53. Právě posledně uvedeného bodu se týká tato předběžná otázka.

V. Moje analýza

54. Podstatou předběžné otázky, již pokládá Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari), je určení, zda v případě změny složení soudu prvního stupně, před kterým byla vyslechnuta jako svědek oběť trestného činu, brání články 16 a 18, jakož i čl. 20 písm. b) směrnice 2012/29 vnitrostátní právní úpravě, která v takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, stanoví procesní režim, podle něhož může obviněný podat námitku proti přečtení protokolu o výslechu oběti před soudním kolegiem v novém složení a požadovat tak její nový výslech.

55. Za takové situace, jaká je dána projednávané věci, je na tuto otázku jednoznačně třeba dát zápornou odpověď.

56. Ze znění a systematiky směrnice 2012/29 je totiž zcela zřejmé, že není-li obětí trestného činu dítě, žádné z obecných či zvláštních ochranných opatření stanovených ve zmíněné směrnici neukládá členským státům povinnost zprostit oběť povinnosti podat znovu svědeckou výpověď, pokud se změnilo složení soudního kolegia, před kterým byl proveden její výslech. Ze zásady ústnosti a zásady nezměnitelnosti složení soudu, chápané jako požadavek, aby se soudce přímo a bezprostředně seznámil

18 – Desportes, F., a Lazergues-Cousquer, L., *Traité de procédure pénale*, 3. vydání, Economica, Paříž 2013, body 609 až 611.

19 – Ve svém předkládacím rozhodnutí Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari) v tomto ohledu výslovně uvádí, že čl. 525 odst. 1 trestního řádu zakotvuje zásadu bezprostřednosti ve smyslu časovém („[r]ozsudek musí být vynesen bezprostředně po skončení hlavního líčení“).

20 – Viz stanovisko generálního advokáta Ph. Légera ve věci Baustahlgewebe v. Komise (C-185/95 P, EU:C:1998:37, bod 83).

s projednávanou věcí, vyplývá, že o vině obžalovaného v trestním řízení musí v zásadě rozhodnout tentýž soudce, před kterým byl proveden výslech svědka. Účelem tohoto požadavku je zaručit respektování práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 druhého pododstavce Listiny a rovněž respektování práv na obhajobu ve smyslu jejího čl. 48 odst. 2.

57. Ačkoli Soudní dvůr ještě neměl příležitost vyslovit se k dosahu zásady ústnosti a zásady nezměnitelnosti složení soudu, Evropský soud pro lidská práva vytvořil k této problematice rozsáhlou judikaturu, v níž dospěl k závěru, že změní-li se po výslechu rozhodujícího svědka složení soudu, je v zásadě vyžadován jeho nový výslech.

58. Těmito jednotlivými argumenty se budu nyní podrobněji zabývat v první části své argumentace. Její druhá část je věnována analýze pravidel upravujících odškodnění oběti trestného činu a je stručnější, jelikož tato otázka není hlavním předmětem projednávané věci.

A. Pravidla upravující ochranu oběti v průběhu jejího výslechu v trestním řízení

1. Ustanovení obsažená v kapitole 4 směrnice 2012/29

59. Kapitola 4 směrnice 2012/29 je nadepsána „Ochrana obětí a uznání obětí s potřebou zvláštní ochrany“.

60. Tuto kapitolu uvozuje článek 18 směrnice 2012/29, jehož výklad je v projednávané věci požadován a který stanoví základní zásadu, podle níž musí být obětem trestného činu poskytnuta ochrana v průběhu výslechu a podávání svědecké výpovědi, aniž jsou však dotčena práva domnělého pachatele na obhajobu.

61. V souladu se zmíněným ustanovením jsou členské státy povinny přijmout opatření na ochranu důstojnosti oběti v průběhu výslechu a podávání svědecké výpovědi a na její ochranu před sekundární či opakovanou viktimizací, zastrašováním a odvetou, kterým by mohla být vystavena buď v důsledku jednání pachatele trestného činu, nebo v důsledku své účasti v trestním řízení.

62. Toto právo vyžaduje přijetí škály opatření, která má být podle unijního normotvůrce „co možná nejširší“ [21]. Nicméně žádné z obecných či zvláštních opatření zavedených směrnicí 2012/29, vyjma opatření na ochranu dětských obětí, neukládá členským státům povinnost zprostit oběti nového výslechu jako svědka v průběhu trestního řízení, pokud se změní složení soudního kolegia.

a) Povaha opatření na ochranu obětí v průběhu výslechu

63. Opatření na ochranu obětí trestného činu jsou upravena v článcích 19 až 24 směrnice 2012/29.

64. V článcích 19 až 22 této směrnice jsou stanovena obecná opatření [22]. Jak uvedl Soudní dvůr v rozsudku ze dne 15. září 2011, Gueye a Salmerón Sánchez [23], jsou tato opatření preventivní a praktické povahy a jejich účelem je zajistit, že se oběť bude moci přiměřeným způsobem účastnit trestního řízení, aniž bude tato účast ohrožena riziky pro její bezpečnost a soukromí [24]. Zahrnují tak opatření použitelná na celé trestní řízení, jež na jedné straně umožňují zamezení kontaktu mezi oběťmi a pachatelem v prostorách, kde trestní řízení probíhá (článek 19), a na druhé straně zajišťují ochranu soukromí obětí (článek 21).

21 – Viz bod 53 odůvodnění směrnice 2012/29.

22 – Účel těchto opatření je jasně vyjádřen v bodech 53 a 54 odůvodnění směrnice 2012/29.

23 – Spojené věci C-483/09 a C-1/10, EU:C:2011:583.

24 – Bod 64 zmíněného rozsudku, který se týká výkladu čl. 8 odst. 2 až 4 rámcového rozhodnutí 2001/220.

65. Zmíněná opatření zahrnují rovněž zvláštní opatření použitelná ve fázi vyšetřování trestného činu. Tak například podle čl. 20 písm. b) směrnice 2012/29 mají být výslechy prováděny pouze tehdy, pokud je to naprosto nezbytné pro účely vyšetřování trestného činu, a jejich počet musí být omezen na minimum. Ačkoli předkládající soud ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na tento článek výslovně odkazuje a na jeho základě zpochybňuje legalitu italské právní úpravy, není toto ustanovení s ohledem na oblast jeho působnosti relevantní. Unijní normotvůrce v něm totiž sice převzal opatření stanovené v bývalém čl. 3 odst. 2 rámcového rozhodnutí 2001/220 tím, že stanovil požadavek co nejmenšího počtu výslechů oběti, nicméně se výslovně rozhodl omezit oblast jeho působnosti na fázi vyšetřování trestného činu, s vyloučením jeho použitelnosti v řízení před soudem (což dříve neplatilo), a stanovit pro jeho použitelnost podmínku plného respektování práva obviněného na obhajobu.

66. Konečně v souladu s článkem 22 směrnice 2012/29 tato obecná ochranná opatření vyžadují, aby členské státy provedly individuální posouzení obětí s cílem zjistit potřeby jejich zvláštní ochrany. Pouze ve vztahu k obětem, které byly na základě takového posouzení uznány za obzvláště zranitelné, jako jsou například děti, oběti terorismu či oběti domácího násilí, stanoví unijní normotvůrce zvláštní ochranná opatření týkající se jejich výslechu, která jsou obsažena v článku 23 zmíněné směrnice a v souvislosti s dětmi v jejím článku 24, přičemž tato zvláštní opatření platí vedle obecných ochranných opatření.

67. Konkrétně ve vztahu k ustanovení článku 23 uvedené směrnice rozlišuje unijní normotvůrce mezi zvláštními opatřeními použitelnými na výslech obětí v průběhu vyšetřování trestného činu a zvláštními opatřeními použitelnými v průběhu řízení před soudem. Zatímco první uvedená opatření nejsou s ohledem na rámec věci v původním řízení relevantní [25], druhá z nich naopak zvlášť dobře dokládají vůli unijního normotvůrce, aby nebyl dotčen průběh trestního řízení, a zvláště aby nebyl oslaben význam fáze výslechu oběti.

68. Unijní normotvůrce totiž sice umožňuje oběti mimo jiné, aby byla vyslechnuta na jednání prostřednictvím vhodných komunikačních prostředků, aniž by na něm byla přítomna, případně aby byla vyslechnuta na neveřejném zasedání, avšak je třeba konstatovat, že není-li obětí dítě [26], nestanoví omezení počtu výslechů, které lze v této fázi trestního řízení provést, a to ani v případě, kdy jde o zranitelnou oběť, která z tohoto důvodu vyžaduje zvláštní ochranu, a „bez jejího vyslechnutí by mohlo dojít k újmě oběti či jiné osoby nebo k narušení průběhu řízení“ [27].

69. Znění článku 18 směrnice 2012/29, jakož i systematika kapitoly 4, ve které je toto ustanovení obsaženo, zcela jasně dokládají, že unijní normotvůrce nezamýšlel omezit počet výslechů oběti v průběhu soudního řízení, a to ani v rámci obecných ochranných opatření, ani v rámci zvláštních opatření na ochranu nejzranitelnějších obětí, s výjimkou opatření na ochranu dětských obětí.

b) Dosah opatření na ochranu obětí v průběhu výslechu

70. Ochranná opatření, jež jsem zmínil výše, mohou mít omezený dosah.

25 – V souladu s čl. 23 odst. 2 směrnice 2012/29 spočívají opatření použitelná během vyšetřování trestného činu v tom, že obětem je zaručeno právo vypovídat v prostorách pro tento účel upravených či přizpůsobených před odborníky vyškolenými k tomuto účelu, a to před stejnými osobami, „ledaže to odporuje řádnému výkonu spravedlnosti“, a konečně, je-li to nutné a „nenaruší-li to průběh trestního řízení“, před osobou stejného pohlaví, jako je oběť. Tato opatření nejsou v rámci věci v původním řízení relevantní, jelikož se nevztahují na fázi řízení před soudem.

26 – Podle čl. 24 odst. 1 písm. a) směrnice 2012/29 členské státy zajistí, aby „mohly být při vyšetřování trestného činu veškeré výpovědi dětské oběti zaznamenány pomocí audiovizuálních prostředků a aby tyto záznamy mohly být používány během trestního řízení jako důkaz“. Toto ustanovení je v souladu s judikaturou Soudního dvora v oblasti řízení o právu na péči o dítě, podle které platí, že „[a]čkoli je […] právem dítěte, nemůže výslech představovat absolutní povinnost, ale musí být předmětem posouzení v závislosti na požadavcích spojených s nejvlastnějším zájmem dítěte v každém konkrétním případě, v souladu s čl. 24 odst. 2 [Listiny]“ [rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, bod 64)].

27 – Článek 23 odst. 1 směrnice 2012/29.

71. Zaprvé z bodů 11 a 67 odůvodnění směrnice 2012/29 vyplývá, že pravidla na ochranu obětí v ní stanovená představují minimální pravidla, přičemž členským státům je ponechán široký prostor pro uvážení, co se týče konkrétních způsobů provedení těchto opatření. Taková výhrada umožňuje zohlednit rozdíly mezi vnitrostátními právními systémy, zvláště pak ústní či písemnou povahu trestního řízení a postavení oběti v trestním řízení.

72. Zadruhé unijní normotvůrce již v úvodu směrnice 2012/29, konkrétně v bodě 12 jejího odůvodnění, který následuje bezprostředně po připomenutí jejího historického kontextu, upřesnil, že „[p]rávy stanovenými v této směrnici nejsou dotčena práva pachatele“. V bodě 66 odůvodnění uvedené směrnice dále upřesňuje, že tato směrnice ctí základní práva a dodržuje zásady uznané Listinou, a zvláště usiluje mimo jiné o podporu práva na spravedlivý proces.

73. Unijní normotvůrce tak přiznává obětem práva, jejichž výkonem nesmí být dotčeno právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 47 druhém pododstavci Listiny ani práva obviněného na obhajobu zakotvená v čl. 48 odst. 2 Listiny.

74. Z obsahu článku 18 směrnice 2012/29, ale také ze znění všech ustanovení obsažených v její kapitole 4, ostatně zcela jasně vyplývá, že členské státy mohou přijmout opatření na ochranu obětí v průběhu výslechu pouze pod podmínkou, že jsou řádně chráněna procesní práva obviněného v trestním řízení.

75. Tuto výhradu učinil unijní normotvůrce v souvislosti se zakotvením práva na ochranu v průběhu výslechu, které je obsaženo v článku 18 této směrnice. Zopakoval ji i v následujících článcích. Podle článku 19 uvedené směrnice jsou tak opatření, která mají umožnit zamezení kontaktu mezi oběťmi a pachatelem, použitelná, „ledaže trestní řízení takový kontakt vyžaduje“; podle článku 20 směrnice 2012/29 jsou opatření, jejichž cílem je omezit počet výslechů obětí, použitelná, „[a]niž jsou dotčena práva na obhajobu a v souladu s pravidly pro soudní rozhodování“, a mimoto se vztahují pouze na fázi vyšetřování trestného činu; podle článku 21 téže směrnice musí být opatření na ochranu soukromí obětí vždy „v souladu s […] práv[em] na spravedlivý proces“ [28], a konečně podle článku 23 uvedené směrnice jsou opatření týkající se výslechu nejzranitelnějších obětí použitelná „v souladu s pravidly pro soudní rozhodování, aniž jsou dotčena práva na obhajobu“ [29].

76. Ačkoli směrnice 2012/29 ukládá členským státům povinnost posílit ochranu obětí v průběhu výslechu a poskytuje jim dokonce možnost rozšířit práva stanovená v této směrnici s cílem poskytnout vyšší úroveň ochrany, jsou členské státy nicméně stále povinny zajistit, aby nebyla dotčena procesní práva obviněných.

77. V rozsudcích ze dne 16. června 2005, Pupino [30], a ze dne 9. října 2008, Katz [31], Soudní dvůr ostatně v souvislosti s výkladem článků 2 („[r]espektování“ osobní důstojnosti oběti a „uznání“ jejích práv a oprávněných zájmů), 3 („[v]výslechy a dokazování“) a 8 („[p]rávo na ochranu“) rámcového rozhodnutí 2001/220 připomenul, že toto rozhodnutí musí být vykládáno tak, aby byla dodržena základní práva, mezi kterými je zvláště třeba poukázat na právo na spravedlivý proces, jak je stanoveno v článku 6

28 – Viz bod 54 odůvodnění směrnice 2012/29.

29 – V bodě 58 odůvodnění směrnice 2012/29 se uvádí, že „[r]ozsah každého takového opatření [musí] být stanoven […], aniž jsou dotčena práva na obhajobu“. Stejná zásada byla zakotvena již v čl. 2 odst. 2 rámcového rozhodnutí 2001/220.

30 – C-105/03, EU:C:2005:386.

31 – C-404/07, EU:C:2008:553.

EÚLP [32]. Podle Soudního dvora v této souvislosti přísluší vnitrostátnímu soudu, „aby se konkrétněji ujistil, že provedení důkazů v rámci trestního řízení, posuzovaného ve svém celku, neohrožuje spravedlivost procesu ve smyslu článku 6 EÚLP, jak je vykládán Evropským soudem pro lidská práva“ [33].

78. Tato judikatura je samozřejmě použitelná i v rámci provádění směrnice 2012/29.

79. Zatřetí je dosah výhrady respektování práv na obhajobu o to významnější, že oběť má v trestním řízení rozhodující postavení, například jako svědek.

80. Unijní normotvůrce totiž v bodě 20 odůvodnění směrnice 2012/29 výslovně uznal, že rozsah práv zakotvených v této směrnici se liší podle toho, jaké postavení přiznávají obětem systémy trestního soudnictví v jednotlivých členských státech, a závisí mimo jiné na tom, zda oběť podléhá zákonnému požadavku aktivně se účastnit trestního řízení, nebo je to od ní požadováno, například jako svědek.

81. Na základě posouzení znění a systematiky zmíněné směrnice 2012/29 lze učinit následující závěry.

82. Vyjma situací, kdy je obětí dítě, neukládá žádné ustanovení směrnice 2012/29 členským státům povinnost zajistit, aby oběť nebyla podrobena novému výslechu v průběhu trestního řízení, pokud došlo ke změně složení soudního kolegia, a to ani v případě, že jde o nejzranitelnější oběť.

83. Za uvedených okolností není vnitrostátní právní úprava, která v takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, stanoví pro případ změny složení soudního kolegia procesní režim, podle kterého je obviněný oprávněn podat námitku proti přečtení protokolů o výslechu oběti, a požadovat tak opakování výslechu, v rozporu s ustanoveními směrnice 2012/29 a spadá do prostoru pro uvážení, který je přiznán členskému státu.

84. Taková právní úprava se jeví být vhodná k tomu, aby bylo zaručeno respektování práv na obhajobu a práva na spravedlivý proces, která v právním systému založeném na obžalovací zásadě vyžadují, aby o vině či nevině obviněného rozhodl v zásadě tentýž soudce, před kterým byl proveden výslech svědka. Tento požadavek vyplývá ze zásady ústnosti a zásady neměnnosti složení soudu, jejichž dosahem jsem se zabýval výše. V takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, je tak v případě změny v osobě samosoudce nebo složení soudního kolegia před vynesením rozsudku v zásadě nutné, aby byl za účelem dodržení shora uvedených práv a zásad proveden nový výslech svědka.

85. Tento závěr je nicméně třeba dále diferencovat.

86. Na jedné straně, jak je uvedeno výše, nesmí taková právní úprava zprošťovat členský stát povinnosti provést, v souladu s článkem 22 směrnice 2012/29, individuální posouzení s cílem zjistit zvláštní potřeby oběti a stanovit, zda a v jaké míře by mohla využít zvláštních ochranných opatření během trestního řízení stanovených v článcích 23 a 24 této směrnice [34].

32 – Viz rozsudek ze dne 9. října 2008, Katz (C-404/07, EU:C:2008:553, bod 48 a citovaná judikatura).

33 – Rozsudek ze dne 9. října 2008, Katz (C-404/07, EU:C:2008:553, bod 49 a citovaná judikatura). Soudní dvůr zde převzal ustálenou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle které „[m]andát udělený Soudu [Evropskou úmluvou o lidských právech] nespočívá v určení, zda byly svědecké výpovědi oprávněně připuštěny jako důkaz [jelikož takové posouzení přísluší vnitrostátním soudům], ale v ověření, zda je dotčené řízení posuzované jako celek, včetně způsobu provedení důkazů, spravedlivé (viz rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie, CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 36 a citovaná judikatura).

34 – Viz bod 66 tohoto stanoviska.

87. V tomto ohledu z rozsudku ze dne 21. prosince 2011, X [35], vyplývá, že v italském právním systému, s výhradou případných pozdějších legislativních změn, je obětem trestného činu zaručena ochrana podle několika ustanovení trestního řádu, která mimo jiné upravují možnost, pokud to požadavky na ochranu dotyčných osob činí vhodným a nezbytným, konání neveřejného zasedání a využití různých postupů stanovených v čl. 398 odst. 5a tohoto řádu [36].

88. Na druhé straně je třeba připomenout, že směrnice 2012/29 stanoví minimální pravidla. To znamená, jak výslovně uvádí unijní normotvůrce v bodě 11 odůvodnění této směrnice, že „[č]lenské státy mohou rozšířit práva stanovená v této směrnici s cílem poskytnout [oběti] vyšší úroveň ochrany“.

89. Žádné ustanovení směrnice 2012/29 tudíž nebrání členskému státu, aby přijal přísnější ochranná opatření týkající se výslechu obětí v průběhu trestního řízení, avšak pod podmínkou, že takovými opatřeními není dotčeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 druhého pododstavce Listiny ani práva obviněného na obhajobu ve smyslu jejího čl. 48 odst. 2.

90. Zatímco Soudní dvůr zatím neměl příležitost vyslovit se k zásadám, kterými se řídí dodržování uvedených ustanovení, a zvláště k pravidlům upravujícím výslech svědků v trestním řízení, Evropský soud pro lidská práva naopak vedl k této otázce četná řízení, v nichž stanovil zásady, které je zde vhodné shrnout.

91. Jak totiž vyplývá z vysvětlení k Listině [37], právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 47 druhém pododstavci Listiny odpovídá článku 6 odst. 1 EÚLP a práva na obhajobu zakotvená v čl. 48 odst. 2 Listiny odpovídají článku 6 odst. 3 EÚLP. Článek 52 odst. 3 Listiny přitom stanoví, že smysl a rozsah těchto práv jsou stejné jako ty, které jim přikládá EÚLP.

2. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva týkající se výslechu oběti v trestním řízení

92. Článek 6 odst. 1 EÚLP zaručuje právo na spravedlivý proces. Toto právo zahrnuje zejména, na základě odst. 3 písm. d) uvedeného článku, právo každého, kdo je obviněn z trestného činu, „vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě“.

93. Na základě těchto ustanovení Evropský soud pro lidská práva ověřuje, zda je trestní řízení posuzované jako celek, a zvláště způsob provedení důkazů, spravedlivé [38]. V rámci tohoto posuzování bere uvedený soud v potaz povahu otázek, o kterých má být rozhodnuto, jakož i vnitrostátní právní systém a zejména specifika řízení před vnitrostátními soudy a povahu a rozsah jejich pravomocí. V této souvislosti tak rozhodl, že v trestních věcech musí obecně existovat soud prvního stupně, který splňuje všechny požadavky vyplývající z článku 6 EÚLP a před kterým se může obviněný oprávněně domáhat toho, aby mohl vyslechnout výpovědi svědků obžaloby [39].

94. Podle Evropského soudu pro lidská práva je za účelem dodržení článku 6 odst. 1 a 3 EÚLP nutné, aby před vynesením odsuzujícího rozsudku proti obviněnému byly provedeny veškeré důkazy navržené obžalobou za přítomnosti obviněného na veřejném zasedání soudu v rámci kontradiktorního hlavního líčení [40]. Spravedlivý proces tudíž v zásadě vyžaduje, aby ti, kteří rozhodují o vině či nevině

35 – Věc C-507/10, EU:C:2011:873.

36 – Viz bod 40 uvedeného rozsudku.

37 – Úř. věst. 2007, C 303, s. 17.

38 – Viz rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 36).

39 – Rozsudek ESLP ze dne 23. listopadu 2006, Jussila v. Finsko (CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, bod 40 a citovaná judikatura).

40 – Viz rozsudek ESLP ze dne 5. prosince 2002, Craxi v. Itálie (CE:ECHR:2002:1205JUD003489697, bod 85 a citovaná judikatura), a ze dne 14. června 2005, Mayali v. Francie (CE:ECHR:2005:0614JUD006911601, bod 31).

obviněného, vyslechli svědky osobně [41]. Účelem tohoto požadavku je umožnit obviněnému konfrontovat svědka obžaloby a napadnout jeho svědeckou výpověď za přítomnosti soudce, který má nakonec ve věci rozhodnout. Jde o vyjádření zásady bezprostřednosti. Podle uvedeného soudu představuje tato zásada důležitou záruku v trestním řízení, jelikož umožňuje soudci, který má rozhodnout, aby posoudil věrohodnost a spolehlivost usvědčujících svědeckých výpovědí, a tím i opodstatněnost obvinění, což může mít pro obviněného zásadní důsledky [42]. Zmíněný soud podotýká, že jde o složitý úkol, který od soudce vyžaduje přímé posouzení důkazních prostředků [43], a nelze jej splnit pouhým přečtením protokolů o výpovědích svědků [44].

95. Za takových okolností má Evropský soud pro lidská práva za to, že zásada bezprostřednosti vyžaduje, aby rozsudek vydali titíž soudci, kteří rozhodovali v průběhu celého řízení a účastnili se provádění všech důkazů. To podle zmíněného soudu znamená, že „dojde-li ke změně ve složení soudu po vyslechnutí *rozhodujícího* svědka, je v zásadě nutné provést nový výslech tohoto svědka“ [45].

96. Uvedený soud nicméně připouští určité výjimky ze zásady bezprostřednosti pod podmínkou, že opatření přijatá soudci rozhodujícími ve věci samé umožňují zaručit, že řízení bude jako celek spravedlivé a že budou respektována práva zaručená v článku 6 EÚLP [46].

97. Evropský soud pro lidská práva má v první řadě za to, že s ohledem na administrativní či procesní důvody, které mohou někdy znemožňovat účast téhož soudce po celou dobu řízení v dané věci, nebrání zásada bezprostřednosti tomu, aby se v průběhu trestního řízení změnilo složení soudního kolegia, pod podmínkou, že obviněnému bude poskytnuta „odpovídající a dostatečná“ možnost napadnout svědecké výpovědi proti němu a vyslechnout dotyčné svědky buď v průběhu jejich výpovědi, nebo v pozdější fázi řízení [47].

98. Za účelem tohoto posouzení se zmíněný soud zabývá otázkou, zda výslech svědka vyvolal pochybnosti o jeho důvěryhodnosti, přičemž v takovém případě není přečtení protokolů o výpovědi svědků dostačující k tomu, aby bylo zaručeno dodržení článku 6 EÚLP, nebo zda takový výslech může představovat rozhodující důkaz pro vydání rozsudku proti dotčené osobě, přičemž v takovém případě má soud za to, že je nutné výslech opakovat.

99. Pokud se tedy ukáže, že odsouzení je založeno výlučně nebo rozhodujícím způsobem na výpovědích svědka, kterého nemohl obviněný vyslechnout nebo nechat vyslechnout ani během vyšetřování, ani během hlavního líčení, není podle uvedeného soudu tato výjimka ze zásady bezprostřednosti slučitelná se zárukami obsaženými v článku 6 EÚLP.

41 – Viz rozsudek ESLP ze dne 29. června 2017, Lorefice v. Itálie (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, bod 43 a citovaná judikatura); ze dne 10. října 2017, Daştan v. Turecko (CE:ECHR:2017:1010JUD003727208, bod 33 a citovaná judikatura), a ze dne 9. ledna 2018, Ghincea v. Rumunsko (CE:ECHR:2018:0109JUD003667606, bod 40 a citovaná judikatura.

42 – Viz rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 38 a citovaná judikatura), a ze dne 5. března 2013, Manolachi v. Rumunsko (CE:ECHR:2013:0305JUD003660504, body 48 a 49).

43 – Viz rozsudek ESLP ze dne 29. června 2017, Lorefice v. Itálie (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, bod 36 a citovaná judikatura).

44 – Viz rozsudek ESLP ze dne 29. června 2017, Lorefice v. Itálie (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, bod 43 a citovaná judikatura), a ze dne 9. ledna 2018, Ghincea v. Rumunsko (CE:ECHR:2018:0109JUD003667606, bod 40 a citovaná judikatura).

45 – Viz rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 38), kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

46 – Rozsudek ESLP ze dne 19. prosince 2013, Rosin v. Estonsko (CE:ECHR:2013:1219JUD002654008, body 59 a 62 a citovaná judikatura).

47 – Rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 37).

100. Ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 2. prosince 2014, Cutean v. Rumunsko [48], tak Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 EÚLP, jelikož použitím protokolů o výslechu svědků nebyla kompenzována absence bezprostřednosti řízení. Navzdory objektivním důvodům procesní povahy, na jejichž základě byla věc přidělena novému soudnímu kolegiu, uvedený soud konstatoval, že v novém soudním kolegiu nebyl žádný z členů původního senátu, před kterým byl vyslechnut stěžovatel a svědci, že stěžovatel výslovně zpochybnil věrohodnost svědků a že výpovědi svědků představovaly rozhodující důkaz pro odsouzení stěžovatele [49].

101. Ke stejnému závěru dospěl Evropský soud pro lidská práva i ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 7. března 2017, Cerovšek a Božičnik v. Slovinsko [50]. Zabýval se rovněž spravedlivostí trestního řízení zahájeného proti stěžovatelům, ve kterém soudkyně rozhodující jako samosoudkyně odešla do důchodu poté, co stěžovatele soudila a uznala vinnými z trestného činu krádeže, avšak předtím, než svůj odsuzující rozsudek odůvodnila, v důsledku čehož bylo písemné vyhotovení rozsudku vydáno až o tři roky později dvěma soudci, kteří se řízení neúčastnili, na základě listinných důkazů založených ve spise. Odsuzující rozsudek nad stěžovateli byl v odvolacím řízení potvrzen, aniž byl znovu vyslechnut jakýkoli svědek.

102. Také v uvedené věci Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 EÚLP, jelikož v souladu se zásadou bezprostřednosti trestního řízení musí při zjišťování skutkových okolností, na jejichž základě soudce rozhoduje o odsouzení, hrát důležitou – ne-li zásadní – roli dojem, jaký soudce získal pozorováním chování svědků a stěžovatelů, jakož i úsudek, který si učinil ohledně jejich důvěryhodnosti. Pokud jde o důvod, proč došlo ke změně složení rozhodujícího soudního tělesa, uvedený soud podotkl, že odchod soudkyně rozhodující ve věci do důchodu nelze považovat za výjimečnou okolnost, která by odůvodňovala odchylku od běžného interního postupu, jelikož dotyčná soudkyně musela nutně předem znát datum svého odchodu do důchodu. Zmíněný soud tedy dospěl k závěru, že příslušné vnitrostátní orgány mohly přijmout opatření směřující buď k tomu, aby mohla táž soudkyně sama dokončit rozhodování v dotčené věci, nebo aby do řízení vstoupil dříve nový samosoudce. V každém případě Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že jediným přípustným způsobem, jak bylo možné postupovat v okamžiku, kdy soudkyně nebyla schopna odůvodnit odsuzující rozsudek proti stěžovatelům, bylo nařídit nové řízení, například tím, že by odvolací soud vrátil věc soudu prvního stupně k novému projednání s pokynem, aby zajistil konání nového líčení.

103. Naproti tomu ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie [51], Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že zamítnutím návrhů obviněného na nový výslech svědků nebyla dotčena jeho práva na obhajobu do takové míry, aby tím byl porušen čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) EÚLP. V uvedené věci měl zmíněný soud rozhodnout, zda je trestní řízení vedené proti stěžovateli pro vraždu a účast na zločinném spolčení spravedlivé ve smyslu těchto ustanovení, pokud byl nahrazen jeden z osmi soudců tvořících senát porotního soudu a byly zamítnuty návrhy stěžovatele na nové předvolání svědků, mezi nimiž byli mimo jiné členové zločinného spolčení vystupující jako korunní svědci.

104. V rámci posuzování poukázal zmíněný soud zaprvé na to, že odsouzení stěžovatele bylo založeno na tvrzení několika svědků, zadruhé že v důsledku změny v osobě jednoho z osmi soudců tvořících soudní kolegium nebyl stěžovatel zkrácen na svém právu vyslechnout dotyčné svědky, jelikož ti byli vyslechnuti na veřejném zasedání za přítomnosti stěžovatele a jeho advokáta, kteří měli možnost jim klást otázky, jež považovali za potřebné pro účely obhajoby, zatřetí že stěžovatel neuvedl, v jakém

48 – CE:ECHR:2014:1202JUD005315012. Ve zmíněné věci Evropský soud pro lidská práva řešil otázku, zda bylo spravedlivé trestní řízení zahájené proti stěžovateli, ve kterém došlo ke změně původního senátu pověřeného projednáním jeho věci v prvním stupni a žádný z členů senátu, který nakonec vynesl odsuzující rozsudek, nebyl přímo přítomen výslechu stěžovatele a svědků, přičemž tato vada nebyla odstraněna ani v odvolacím řízení.

49 – Body 60 až 73 uvedeného rozsudku.

50 – CE:ECHR:2017:0307JUD006893912 (body 37 až 48).

51 – CE:ECHR:2005:0210JUD001007502.

směru by mohlo opakování výslechů přinést nové relevantní důkazy, a konečně začtvrté, že zbývajících sedm soudců mělo možnost být přítomno provádění všech důkazů. Za takových okolností dospěl Evropský soud pro lidská práva k závěru, že skutečnost, že náhradní soudce měl možnost si přečíst protokoly o výsleších dotčených svědků, kompenzovala jeho nepřítomnost v průběhu těchto výslechů [52].

105. Ve druhé řadě Evropský soud pro lidská práva připouští výjimky ze zásady bezprostřednosti, pokud se oběť z důvodu svého ohrožení neúčastnila řízení a soudní kolegium vycházelo z listinných důkazů v podobě protokolů o její dříve podané svědecké výpovědi.

106. Zmíněný soud proto vyvažuje vzájemně si odporující zájmy obhajoby, oběti, svědků a zájem veřejnosti na zajištění řádného výkonu spravedlnosti [53], přičemž v rámci tohoto vyvažování zohledňuje nejen nutnost respektovat práva na obhajobu, ale rovněž nutnost respektovat práva obětí a svědků [54].

107. Za účelem ověření, že obviněnému byla poskytnuta „odpovídající a dostatečná“ možnost napadnout svědecké výpovědi proti němu a vyslechnout svědky, kteří je podali [55], hodnotí Evropský soud pro lidská práva tři kritéria [56].

108. Zaprvé zkoumá, zda existuje závažný a dostatečný důvod, proč nebyl proveden výslech svědka, například úmrtí svědka [57], jeho zdravotní stav, jeho zvláštní zranitelnost nebo jeho obavy [58].

109. Zadruhé zkoumá, zda výslech svědka představuje jediný nebo rozhodující důkaz, na němž je založeno odsouzení obviněného. I když jsou skutečnosti odůvodňující neúčast svědka považovány za závažné, mohou se přesto ukázat jako nedostatečné s ohledem na váhu a rozhodující vliv výslechu svědka při určení viny obviněného, jakož i jeho zájem, který je ve hře [59].

110. Ve věci, ve které byl vydán rozsudek ze dne 18. července 2013, Vronchenko v. Estonsko [60], tak Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že ačkoli soudní kolegium jednalo v nejlepším zájmu dítěte, když odmítlo provést jeho výslech na veřejném zasedání, a ačkoli měli soudci i obhajoba díky promítání videozáznamu z jeho výslechu během zasedání možnost sledovat chování a posoudit věrohodnost oběti, nebyla s ohledem na důležitost jejího svědectví tato opatření dostatečná k zaručení práv na obhajobu [61].

111. Konečně zatřetí uvedený soud zkoumá, zda existují dostatečné vyrovnávací mechanismy, a zvláště procesní záruky, které mohou vyvážit obtíže způsobené obhajobě tím, že jsou jako důkaz připuštěny výpovědi nepřítomného svědka.

52 – Viz rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 39).

53 – Viz rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené království (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, bod 146).

54 – Viz rozsudky ESLP ze dne 15. prosince 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené království (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, bod 120 a násl.), a ze dne 15. prosince 2015, Schatschaschwili v. Německo (CE:ECHR:2015:1215JUD000915410, bod 101 a citovaná judikatura).

55 – Rozsudek ESLP ze dne 10. února 2005, Graviano v. Itálie (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, bod 37).

56 – Viz rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2015, Schatschaschwili v. Německo (CE:ECHR:2015:1215JUD000915410, bod 107 a citovaná judikatura)

57 – Viz rozsudek ESLP ze dne 8. června 2006, Bonev v. Bulharsko (CE:ECHR:2006:0608JUD006001800, bod 44).

58 – Viz rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené království (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, body 121 a 122).

59 – V tomto smyslu viz rozsudky ESLP ze dne 5. července 2011, Dan v. Moldavsko (CE:ECHR:2011:0705JUD000899907, bod 31); ze dne ze dne 15. prosince 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené království (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, bod 126 a násl.), a ze dne 29. června 2017, Lorefice v. Itálie (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, bod 41).

60 – CE:ECHR:2013:0718JUD005963209. Rozsudek týkající se neúčasti mladistvé oběti trestného činu v sexuální oblasti za účelem ochrany zájmů dotčeného. Viz rovněž rozsudek ESLP ze dne 19. prosince 2013, Rosin v. Estonsko (CE:ECHR:2013:1219JUD002654008, body 57 a 60).

61 – Bod 65 uvedeného rozsudku. Již v rozsudku ze dne 15. prosince 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené království (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, bod 125), Evropský soud pro lidská práva uvedl, že „s ohledem na to, do jaké míry zasahuje nepřítomnost svědka do práv na obhajobu, […] [s]oud musí předtím, než zprostí svědka povinnosti dostavit se k soudu z důvodu jeho obav účastnit se soudního řízení, mít za prokázané, že veškeré další možnosti, jako je anonymita nebo jiná zvláštní opatření, by byly nepřiměřené nebo neproveditelné“.

112. V této souvislosti Evropský soud pro lidská práva konkrétně zkoumá, zda byly provedeny další důkazy za účelem potvrzení svědecké výpovědi, například znalecké posudky týkající se věrohodnosti oběti. Rovněž zkoumá, zda měla obhajoba možnost vyslechnout svědka ve fázi vyšetřování trestného činu a zda promítání videonahrávky z výslechu svědka umožňuje soudu, státnímu zástupci a obhajobě sledovat chování svědka a učinit si vlastní úsudek o jeho spolehlivosti. Kromě toho zohledňuje i způsob, jakým se soudci rozhodující ve věci samé vypořádali s hodnocením výpovědí nepřítomného svědka a z jakých důvodů je považovali za spolehlivé ve spojení s hodnocením ostatních důkazů, které měli k dispozici [62].

113. Na základě analýzy shora uvedené judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze učinit následující upřesnění.

114. Konstatuji, že zmíněný soud vychází ze zásady, podle které je výslech oběti, která se účastní trestního řízení jako svědek, před soudním kolegiem pověřeným vynést rozsudek pravidlem. Stejnou zásadu uplatňuje i unijní normotvůrce ve směrnici 2012/29, jelikož žádné z jejích ustanovení, vyjma ustanovení týkajících se dětských obětí, nezprošťuje oběť povinnosti výslechu v průběhu trestního řízení, a to ani pokud jde o nejzranitelnější oběť, a neomezuje ani počet jejích výslechů.

115. Evropský soud pro lidská práva nicméně připouští výjimky z této zásady na základě posouzení spravedlivosti řízení jako celku, které provádí v každém případě zvlášť. V této souvislosti zohledňuje zranitelnost oběti, ale rovněž její postavení a důležitost jejího svědectví v rámci trestního řízení. Tyto okolnosti musí brát v potaz i členské státy při provádění směrnice 2012/29. Ačkoli se může zdát, že EÚLP poskytuje oběti větší ochranu, jelikož umožňuje, aby byla oběť oprávněně zproštěna účasti na veřejném zasedání, připomínám, že směrnice 2012/29 stanoví pouze minimální pravidla. Nebrání tedy členským státům, aby rozšířily práva v ní vymezená a poskytly vyšší úroveň ochrany obzvláště zranitelným obětem, například tím, že připustí provedení důkazu přečtením protokolů o jejich výslechu.

116. S ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva musí být před přijetím takového opatření vyváženy všechny dotčené zájmy. V této souvislosti musí členské státy zvláště zkoumat, zda může být výslech oběti rozhodující pro vydání rozsudku o obviněném, nebo zda vyvolává pochybnosti ohledně její věrohodnosti, a zajistit prostřednictvím dostatečných procesních záruk, aby prováděním důkazů v trestním řízení nebylo dotčeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 druhého pododstavce Listiny ani práva na obhajobu ve smyslu jejího čl. 48 odst. 2.

117. S ohledem na veškeré shora uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby rozhodl, že článek 18 směrnice 2012/29 nebrání vnitrostátní právní úpravě, která v takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, stanoví pro případ změny složení soudního kolegia prvního stupně, před kterým byla vyslechnuta oběť jako svědek, procesní režim, podle kterého je obviněný oprávněn podat námitku proti přečtení protokolů o výslechu oběti, a požadovat tak opakování jejího výslechu, zvláště pokud je oběť rozhodujícím svědkem, jehož svědectví může rozhodnout o vině či nevině obviněného.

118. Kromě toho mám za to, že pokud na základě takové vnitrostátní právní úpravy obviněný požaduje nový výslech oběti, jsou příslušné vnitrostátní orgány v souladu s požadavky stanovenými v článku 22 směrnice 2012/29 povinny provést individuální posouzení s cílem zjistit zvláštní potřeby této oběti a stanovit, zda a v jaké míře by mohla využít zvláštních ochranných opatření během trestního řízení stanovených v článcích 23 a 24 uvedené směrnice. Za těchto okolností podle mého názoru přísluší vnitrostátním soudům zajistit, aby takovými opatřeními nebylo dotčeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 druhého pododstavce Listiny ani práva na obhajobu ve smyslu jejího čl. 48 odst. 2.

62 – Viz rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2015, Schatschaschwili v. Německo (CE:ECHR:2015:1215JUD000915410, bod 125 a násl.)

119. Konečně rovněž navrhuji Soudnímu dvoru, aby upřesnil, že směrnice 2012/29 nebrání tomu, aby členský stát přijal přísnější ochranná opatření týkající se výslechů obětí v průběhu trestního řízení, avšak pod podmínkou, že takovými opatřeními nejsou dotčena shora uvedená základní práva.

B. Dosah práva na vydání rozhodnutí o odškodnění oběti v přiměřené době

120. Podle článku 16 směrnice 2012/29 musí členské státy zajistit, aby oběti trestného činu měly nárok na vydání rozhodnutí o odškodnění v přiměřené době v rámci trestního řízení nebo v rámci jiného soudního řízení.

121. S ohledem na znění tohoto ustanovení Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari, Itálie) ve svém předkládacím rozhodnutí uvádí, že obviněný by mohl využít dotčenou vnitrostátní právní úpravu ke způsobení průtahů v řízení, v jejichž důsledku by právo na získání náhrady škody v přiměřené lhůtě zakotvené v článku 16 směrnice 2012/29 pozbylo jakéhokoli účinku. Předkládající soud dokonce vyjadřuje myšlenku, že takový zneužívající postup by se mohl stát běžným a hrozilo by, že v důsledku takových průtahů dojde k promlčení daného řízení.

122. Tento argument však pro mě není přesvědčivý.

123. Podle čl. 47 druhého pododstavce Listiny má každý právo, aby jeho věc byla projednána v přiměřené lhůtě. Jak jsem uvedl výše, jsou v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá čl. 6 odst. 1 EÚLP.

124. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že dodržení čl. 6 odst. 1 EÚLP v zásadě vyžaduje, aby všechny fáze soudního řízení, ať již občanskoprávního, či trestního, skončily v přiměřené lhůtě, a to včetně fází následujících po vydání rozhodnutí ve věci samé [63], jako je řízení o náhradě nákladů řízení nebo řízení o vymáhání pohledávky.

125. Ačkoli vnitrostátní soudy mohou vzít v potaz požadavky účelnosti a hospodárnosti, například pokud rozhodnou, že konání hlavního líčení běžným způsobem by mohlo bránit splnění požadavku zvláštní péče a dodržení přiměřené lhůty [64], zmíněný soud připomíná, že urychlené vyřízení věci je jen jednou ze složek obecnější zásady řádného výkonu spravedlnosti [65], a že „účelem článku 6 [odst. 1 EÚLP] je především chránit zájmy obhajoby a zájem na řádném výkonu spravedlnosti“ [66].

126. Ve věci v původním řízení tak nesmí být požadavkem na vydání rozhodnutí o odškodnění oběti dotčena působnost zásady ústnosti a zásady, že soudce se musí přímo a bezprostředně seznámit s projednávanou věcí, což je nezbytné k tomu, aby si mohl učinit vlastní úsudek.

127. Přístup uplatněný unijním normotvůrcem je zcela v souladu se zásadami, jež stanovil Evropský soud pro lidská práva. Jak je uvedeno výše, z bodů 12 a 66 odůvodnění směrnice 2012/29 v této souvislosti vyplývá, že právy v ní stanovenými, jež zahrnují mimo jiné právo na vydání rozhodnutí o odškodnění v přiměřené době, není dotčena povinnost respektovat práva pachatele, a zvláště jeho práva na obhajobu a právo na spravedlivý proces [67].

63 – Rozsudky ESLP ze dne 23. září 1997, Robins v. Spojené království (CE:ECHR:1997:0923JUD002241093, bod 28), a ze dne 21. dubna 1998, Estima Jorge v. Portugalsko (CE:ECHR:1998:0421JUD002455094, bod 45).

64 – Rozsudek ESLP ze dne 23. listopadu 2006, Jussila v. Finsko (CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, bod 42).

65 – Rozsudek ESLP ze dne 12. října 1992, Boddaert v. Belgie (CE:ECHR:1992:1012JUD001291987, bod 39).

66 – Rozsudek ESLP ze dne 21. listopadu 1995, Acquaviva v. Francie (CE:ECHR:1995:1121JUD001924891, bod 66).

67 – Viz bod 72 tohoto stanoviska.

128. To znamená, že právem přiznaným oběti v článku 16 směrnice 2012/29 nesmí být dotčen skutečný výkon procesních práv zaručených obviněnému, zvláště za takové situace, jako je situace dotčená v projednávané věci, kdy se změnilo složení soudního kolegia, před kterým byl proveden výslech oběti, v důsledku nahrazení jednoho ze soudců, jinými slovy v důsledku události, jež nastala v průběhu trestního řízení a již nelze přičítat obviněnému k tíži. Za takové situace nelze po obviněném požadovat, aby se vzdal účinného výkonu svých procesních práv z důvodu, že je třeba uspíšit výkon spravedlnosti, aby mohlo být v přiměřené lhůtě vydáno rozhodnutí o odškodnění oběti.

129. V projednávané věci předkládající soud uvádí, že námitka obviněného proti použití protokolů o výslechu by mohla představovat záměrnou obstrukci s cílem bránit řádnému průběhu trestního řízení. Takové nebezpečí samozřejmě nelze vyloučit. Je však třeba uvést, že mezi prvním zasedáním soudu v hlavním líčení, při kterém byla oběť poprvé vyslechnuta a které se konalo dne 14. dubna 2015, a druhým zasedáním soudu v hlavním líčením, které se konalo dne 21. února 2017 a na kterém podala obhajoba návrh na opakování výslechu oběti z důvodu změny složení předkládajícího soudu, uplynuly téměř dva roky. Není tak ani vyloučeno, že z důvodu času, který uplynul mezi uvedenými dvěma jednáními soudu v hlavním líčení, již mohl pominout dojem, který si z prvního výslechu učinili dva zbývající soudci, před kterými byl proveden. Vzhledem k těmto okolnostem a rovněž s ohledem na skutečnost, že došlo k nahrazení jednoho ze tří soudců předkládajícího soudu, mám za to, že povinností předkládajícího soudu je především zaručit dodržení zásady bezprostřednosti, a to jak z časového, tak z místního hlediska, a zajistit respektování základních práv obviněného tím, že mu umožní rozporovat, v souladu se zásadou kontradiktornosti a před všemi členy soudního kolegia, které má vynést rozsudek, výpovědi, na jejichž základě by mohl být odsouzen.

130. S ohledem na tyto skutečnosti tudíž navrhuji Soudnímu dvoru, aby rozhodl, že článek 16 směrnice 2012/29 nebrání vnitrostátní právní úpravě, která v takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, stanoví pro případ změny složení soudního kolegia prvního stupně, před kterým byla vyslechnuta oběť jako svědek, procesní režim, podle kterého je obviněný oprávněn podat námitku proti přečtení protokolů o výslechu oběti, a požadovat tak opakování jejího výslechu, zvláště pokud je oběť rozhodujícím svědkem, jehož svědectví může rozhodnout o vině či nevině obviněného.

VI. Závěry

131. S ohledem na výše uvedené důvody navrhuji, aby Soudní dvůr na předběžnou otázku položenou Tribunale di Bari (Soud prvního stupně v Bari, Itálie) odpověděl následovně:

„1) Články 16 a 18 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která v takovém právním systému, jako je systém dotčený ve věci v původním řízení, stanoví pro případ změny složení soudního kolegia prvního stupně, před kterým byla vyslechnuta oběť jako svědek, procesní režim, podle kterého je obviněný oprávněn podat námitku proti přečtení protokolů o výslechu oběti, a požadovat tak opakování jejího výslechu, zvláště pokud je oběť rozhodujícím svědkem, jehož svědectví může rozhodnout o vině či nevině obviněného.

Pokud na základě takové vnitrostátní právní úpravy obviněný požaduje nový výslech oběti, jsou příslušné vnitrostátní orgány v souladu s požadavky stanovenými v článku 22 směrnice 2012/29 povinny provést individuální posouzení s cílem zjistit zvláštní potřeby této oběti a stanovit, zda a v jaké míře by mohla využít zvláštních ochranných opatření během trestního řízení stanovených v článcích 23 a 24 uvedené směrnice. Za těchto okolností přísluší vnitrostátním soudům zajistit,

aby takovými opatřeními nebylo dotčeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 druhého pododstavce Listiny základních práv Evropské unie ani práva na obhajobu ve smyslu jejího čl. 48 odst. 2.

2) Směrnice 2012/29 nebrání tomu, aby členský stát přijal přísnější ochranná opatření týkající se výslechů obětí v průběhu trestního řízení, avšak pod podmínkou, že takovými opatřeními nejsou dotčena shora uvedená základní práva.“